SANAT FELSEFESİNİN KONUSU VE PROBLEMLERİ

Sanat felsefesi; sanatın ne olduğunu sorgulayan, sanatçının etkinliğini inceleyen felsefe dalıdır. Sanatı tüm yönleriyle ele alan felsefi bir disiplindir.

Estetik, güzelliği konu edinir. Her tür güzel, estetiğin konusu içine girebilir. **Sanat felsefesi,** sadece sanattaki güzelliği inceleme konusu yapar. Bu açıdan estetik, sanat felsefesini de kapsayan daha geniş bir alandır. Sanat felsefesi estetiğin bir alt dalıdır. «Estetik» sözcüğü Grekçe «aisthesis» sözcüğünden gelir. Anlamı duyum bilimi, duyulur algı demektir.

Baumgarten, 18. yüzyılda bu alana ait problemleri bir başlık altında topladı ve adına da «estetik» dedi.

Estetik, güzelin yasalarını bulmak amacıyla şu soruları sorar:

➢ Güzel nedir?
➢ Güzel yargısı hangi ölçütlere dayanır?
➢ Ortak estetik yargılar var mıdır?

Sanatı açıklayan kuramlar

«Sanatın özünün ne olduğunu» ve «Sanatın nasıl bir etkinlik olduğunu» açıklayan filozoflar farklı kuramlar ortaya koymuştur.

1- TAKLİT OLARAK SANAT

Platon'a göre sanatçı, nesneleri taklit eder. Platon için gerçek olan idealardır. Nesneler ise ideaların kopyasıdır. Bu nedenle sanat ideaların bir kopyası olan nesnelerin kopyasıdır.

Aristoteles'e göre sanatçı, gerçeklikte var olanı taklit eder. Bu yolla doğada var olan uyum ve düzen sanat eserine de yansımış olur.

2- YARATMA OLARAK SANAT

Sanatçı; duygu, düşünce ve hayal gücünü katarak sanat eserini meydana getirir. Benedetto Croce bu görüşün temsilcisidir. Sanatın insanın diğer tüm etkinliklerinden farklı özel bir etkinlik olduğunu savunur.

3- OYUN OLARAK SANAT

Temsilcisi Friedrich Schiller'dir. Schiller'e göre sanat bir oyundur. Oyunun ve sanatın birbirine benzeyen birçok yönü vardır. Her ikisi de hayal gücüne dayanır, yarar gütmez, kendine yönelik etkinliklerdir. Bu yaklaşıma göre sanat bir oyun gibi insanı özgürleştirir.

GÜZEL NEDİR?

Hoşumuza giden bir manzara, okuduğumuz bir şiir, dinlediğimiz müzik karşısında haz duyarız. Bir sanat eseri ya da bir manzara insanda farklı duygular uyandırır. Her ikisinde de yaşadığımız estetik durumu «güzel» yargısı ile ifade ederiz.

Güzel, hem estetiğin hem de sanat felsefesinin ortak konusudur. Estetik ve sanat felsefesinin sorularından bazıları şunlardır:

➢ Güzel nedir?
➢ Sanat eserini güzel kılan nedir?
➢ Sanat dışında da bağımsız bir güzellik var mıdır?

Güzel konusunda farklı görüşler olmakla beraber üzerinde uzlaşılan bazı ölçütler de vardır. Güzel yargısı bir insan, nesne, düşünsel

ve sanatsal eserler için kullanılır. Bir şeyin güzel olması; onun hoş duygular uyandırması, zevk vermesi, heyecan vermesi ve ölçülü olması gibi bazı ölçütleri karşılıyor olduğunu gösterir.

Sanatta güzeli ortaya çıkaran estetik değerlere yönelik iki farklı görüş bulunur:

Öznelci görüş: Bu görüşe göre estetik değerler ve güzel yargısı sanatsal ürüne yönelen kişiye göre değişiklik gösterir. Alımlayıcının (sanatı izleyen, dinleyen, sanata ve sanatsal etkinliğe yönelen estetik öznenin) beğenileri önemlidir.

Nesnelci görüş: Sanatsal güzellik, sanat eserinin güzelliğidir. Güzelliğin asıl ölçütü sanat eserinin kendisindedir. Dönemini aştığı düşünülen sanat eserleri bunun bir kanıtıdır.

GÜZELLİK - DOĞRULUK - İYİ - HOŞ - YÜCE İLİŞKİSİ

Güzellik ve Doğruluk: Güzellik ve doğruluk Platon için aynıdır. Kant, iki kavramı birbirinden ayırır. Çünkü doğruluk akılla belirlenebilen bilgisel - mantıksal bir değerdir. Güzellik ise duyusal görünüş ile ilgili bir değerdir, duyular ve duygulara yöneliktir.

Güzellik ve İyi: Bu iki değer, birbiri ile aynı görülmüştür. İlk kez Kant bu iki değeri ayırmıştır. Güzel, salt estetik bir değer; iyi ise ahlaki bir değerdir.

Güzellik ve Hoş: Güzel olan hoş olabilir ancak güzel hoş olanla sınırlandırılamaz. Hoş olan bir şey her zaman güzel olmayabilir. Örneğin, susuzluğumuzu gidermek hoştur. Fakat hoş olan bu durum güzel olarak nitelendirilemez. Kant'a göre güzel, hoş ve yararlı olan ile aynı şey değildir.

Güzellik ve Yüce: Aristoteles'e göre, güzel ve yüce birbirinden farklıdır. Ona göre hayal gücümüzün sınırlarını zorlayan şeyler örneğin çok yüksek bir dağ yücedir. Güzellik ise bir nesne ile ilgili olarak belirli, sınırlı bir yargıdır. Güzel olanda uyum, düzen, oran gibi özellikler bulunur. Yüce kavramında belirli ölçülerin üzerinde sınırsızlık ve sonsuzluk bulunur.

SANAT ESERİ

Sanatçının estetik bir kaygıyla, güzeli amaçlayan tavırla, biçimle, üslupla kendine özgü bir tarzla dile getirmiş olduğu eserdir. Sanatta para kazanma, ticari bir kaygı veya işlevsellik yoktur.

SANAT ESERİNİN ÖZELLİKLERİ

Evrensellik: Sanat eseri, belirli bir sanatçıya veya topluma ait olsa da bütün insanlığı kapsayan bir mesaj taşır.

Güzellik: Sanatın temel amacı estetik bir kaygı taşımaktadır. Bu estetik kaygı eserde dile getirilir.

Öznellik: Sanat eseri sanatçının bireysel ürünüdür.

Teklik: Sanat eseri eşsizdir, aynısı yoktur.

Yaratıcılık: Sanat eseri, sanatçının duygu, düşünce ve hayallerini yeni bir form, biçim ve sunumda dile getirmesidir.

SANATI VE SANATÇIYI ETKİLEYEN ETKENLER

Toplumsal Etkenler: Sanatçı, içinde yaşadığı mahalle, şehir, ülkenin etkisi altındadır. Eserinde bunları yansıtır.

Psikolojik Etkenler: Sanatçı kendi iç dünyası, hayal gücü ve sezgilerini eserine yansıtır. Sanat, benliğin dışavurumudur.

Ekonomik Etkenler: Sanatçı içinde yaşadığı ekonomik koşulları eserine yansıtır. Yoksulluk, sınıf çatışmaları, zenginlik gibi…

Kültürel Etkenler: Sanatçı, sanat eserine yaşadığı kültürün özelliklerini yansıtır. Sanatçı, dil içerisinde var olur, dil içerisinde üretir.

SORULAR

1.

Sanat eserinin temel özelliklerinden birisi de düş gücü ve becerisi sonucunda ortaya çıkmasıdır. Bundan ötürü doğada görülen söz gelimi Kapadokya'daki Peri Bacaları, Damlataş Mağarası'ndaki sarkıt ve dikitler, Pamukkale'deki travertenler harika oluşumlar olsalar da sanat eseri sayılmazlar.

Parçada sanat eserinin hangi özelliği vurgulanmak istenmiştir?

A) Estetik kaygı taşıması
B) Yaratıcılık ürünü olması
C) Somut olması
D) İçinde bulunduğu kültürden etkilenmesi
E) Sanat için ortaya konması

Cevap: B

2.

Her çağdaki sanatsal yaratımın özellikleri ve anlamı her zaman kendi ifadesi olduğu toplum tasarısıyla nedensel bir bağlantı içindedir. Buna göre sanat, toplumsal tepkilerin ve düşünce farklılıklarının etkisinde kalmıştır. Toplumsal bilinç biçimi geliştikçe ve toplumun manevi yaşam içindeki rolü arttıkça, toplumsal devinimlerin sanat yaratımı üstündeki etkisi de o denli artmıştır.

Bu parçaya göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) Toplumun sanat üzerinde bir etkisi yoktur.
B) Sanat evrensel ürünler ortaya koyar.
C) Sanatçı topluma yön veren bir kişidir.
D) Sanat üretildiği toplumdan etkilenir.
E) Toplumun sanata etkisi sanatçıyı kısıtlar.

Cevap: D